

Sekmīga ekspedīcijas norise bija iespējama, pateicoties atsaucīgai apvienotās Jaunaucē un Rubas pagastu pārvaldes vadītājai Guntai Kalniņai, pagasta darbiniecei Rainai Dimdieri, Vadakstes pagasta vēstures ekspozīcijas vadītājai Gundegai Rozenbergai un Rubas internātskolas vadībai.

Šāda projekta realizācija sekmē:

- etnogrāfijas zinātnes turpinājumu un attīstību;
- intereses par etnogrāfa darbu veidošanu jaunajā paaudzē;
- papildina LU LVI Etnogrāfisko materiālu krātuvi ar jauniem pirmavotiem;
- bagātina Latvijas kultūrvēstures pētniecības konceptuālo un teorētisko bāzi;
- veicina kultūras sakaru attīstību un starptautisko sadarbību ar kaimiņzemes kolēģiem.

Aija Jansone

EIROPAS ARHEOLOGU ASOCIĀCIJAS 22. KONGRESS VIĻŅĀ

No šā gada 31. augusta līdz 4. septembrim Viļņas Universitātē norisinājās vērienīgs Eiropas Arheologu asociācijas (EAA) 22. kongress. To organizēja Eiropas Arheologu asociācija, Viļņas Universitāte, Kultūras mantojuma akadēmija (*Kultūros paveldo akadēmija*) un Lietuvas Arheologu asociācija. Tajā ar ziņojumiem un stenda referātiem 98 sesijās un septiņos apaļajos galdos piedalījās vairāk nekā 1450 dalībnieku no visas pasaules. Kongresa darbs bija strukturēts sešos apkopojošos virzienos.

Pirmā virziena – “Arheoloģisko liecību interpretācija” 35 sesijās liela uzmanība tika pievērsta jaunu tehnoloģiju izmantošanai arheoloģisko artefaktu izvērtējumā. Kopumā iezīmējās tendence apvienot dažādu zinātņu nozaru piedāvātās iespējas, lai izstrādātu konkrētu vēstures periodu sadzīves procesu, apgērbu, amatniecības, dzīvesvietu un sabiedrisko procesu rekonstrukcijas un padarītu tās saprotamas plašai sabiedrībai. Daudz uzmanības tika veltīts simbolisma problēmai dažādos aizvēstures periodos.

Tēma “Arheoloģiskā mantojuma pārvaldīšana (menedžments)” apkopoja sesijas, kurās tika apspriestas arheoloģiskā mantojuma saglabāšanas ekoloģiskās un saimnieciskās darbības problēmas un ar to saistītā likumdošana, izskaidrošanas darbs plašākā sabiedrībā, kā arī jaunākās tendences arheoloģisko muzeju darbā un tūrisma attīstībā. Izskanēja jautājums par arheoloģijas pieminekļu izlaupīšanu un šī materiāla tirdzniecību internetā. Par to runāja krievu arheologi, tomēr šī problēma ir aktuāla visai Austrumeiropai. Tika diskutēts, vai zinātnieki var izmantot iegūto informāciju (piemēram, kartografēt atradumu vietas), balstoties uz internetā iegūtām ziņām, kas nāk no pašiem senvietu izlaupītājiem.

Virziena “Teorētiskās un metodiskās perspektīvas arheoloģijā” sesijās galvenā uzmanība tika pievērsta arheoloģijas sociālās lomas palielināšanai sabiedrībā, tās paplašināšanai dažādos veidos – piesaistot iedzīvotājus arheoloģisko izrakumu lauka darbu veikšanā, strādājot ar skolu un augstskolu jaunatni, veidojot aktīvu saikni ar sabiedriskajiem medijiem, izstrādājot publiski pieejamas datubāzes un teorētiskos modeļus.

Sesiju grupā, kas bija apvienotas virzienā “Baltijas reģiona arheoloģija”, vispusīgi tika analizēti Baltijas jūras reģiona valstu senākās vēstures jautājumi.

Vairākās sesijās plaši tika prezentēti Latvijas bagātais arheoloģiskais un bioarheoloģiskais mantojums. Tā sesijā “Ziemeļu mežu zonas senie lopkopji – izotopu liecības par viņu hronoloģiju, uzturu un migrāciju” Šlēsvigas Baltijas un Skandināvijas arheoloģijas centra darbinieks Džons Medovs (*John Meadows*) sniedza apkopojosu ziņojumu par līdz šim iegūtajiem Zvejnieku kapulauka stabilo izotopu un ^{14}C datu rezultātiem un Burtnieku ezera rezervuāra efekta pētījumiem. Latvijas vēstures institūta doktorante Dardega Legzdiņa prezentēja Oksfordas Universitātē veikto Lubāna ezera akmens laikmeta apmetņu dzīvnieku un zivju kaulu stabilo izotopu ^{13}C un ^{15}N pētījumu rezultātus. No Aboras, Osas, Eiņu, Zvidzes un Ičas apmetnēm iegūti lokālas izotopu ekoloģijas rezultāti, kas turpmāk tiks izmantoti šī apvidus akmens laikmeta iedzīvotāju paleodiētas un Lubāna ezera rezervuāra efekta izpētei. Šeit paveras plašas pētniecības iespējas.

Sesijā “Baltijas jūras reģiona bioarheoloģija” divi referāti bija saistīti ar Ķivutkalna bronzas laikmeta pilskalna un iedzīvotāju stabilo

izotopu, datējumu un DNS pētījumiem. Šajos referātos tika atspoguļoti Latvijas vēstures institūta un Helsinku Universitātes kopējā projekta “Ķivutkalna arheoloģiskais komplekss – Latvijas bronzas laikmeta pilskalna un kapulauka zinātniska izpēte” rezultāti. Maksa Planka Cilvēka vēstures zinātnes institūta līdzstrādniece Alisa Mitnika (*Alissa Mittnik*) analizēja Ķivutkalna kapulauka deviņu apbedījumu DNS kopā ar Lietuvas un Igaunijas akmens laikmeta iedzīvotāju DNS materiālu un skaidroja migrācijas procesus Baltijas aizvēsturē. Tika atzīmēta Ķivutkalna kapulauka antropoloģiskā materiāla labā saglabātība, kas ļauj veikt vispusīgus Latvijas bronzas laikmeta iedzīvotāju ģenētiskos pētījumus. Savukārt Helsinku Universitātes profesors Mika Lavento (*Mika Lavento*) savā referātā secināja, ka Ķivutkalna pilskalna un kapulauka hronoloģijas jautājumi vēl līdz galam nav atrisināti. Šo referātu izstrādē kā līdzautori piedalījās Latvijas vēstures institūta vadošie pētnieki Andrejs Vasks un Gunita Zariņa. Vēl divos šīs sesijas referātos tika izvērtēta Latvijas 14.–18. gadsimta iedzīvotāju veselība. Daremas (*Durham*) Universitātes doktorante Elīna Pētersone-Gordina referēja par sifilisa izplatību viduslaiku Rīgā. Šī ziņojuma līdzautors bija Latvijas vēstures institūta vadošais pētnieks Guntis Gerhards. Vašingtonas Dabas vēstures muzeja Antropoloģijas nodaļas (*Department of Anthropology, National Museum of Natural History, Washington*) darbiniece Sabrina Šoltsa (*Sabrina B. Sholts*) prezentēja materiālu par Jēkabpils 17.–18. gadsimta bērnu veselību, izmantojot stabilo izotopu un Latvijas Universitātes Ķīmijas fakultātē veikto mikroelementu pētījumu rezultātus. Šī referāta līdzautori bija Latvijas Nacionālā vēstures muzeja pētnieki Vitolds Muižnieks un Austrā Engīzere, LU Ķīmijas fakultātes profesors Arturs Viksna, docente Vita Rudoviča un Latvijas vēstures institūta vadošā pētniece Gunita Zariņa.

Arī sesiju grupā “Zinātne un starpdisciplināritāte arheoloģijā” uzmanība tika pievērsta eksakto zinātņu – ķīmijas, fizikas, biomedicīnas un biomolekulāro tehnoloģiju izmantošanai arheoloģiskajos pētījumos, jaunāko tehnoloģiju izstrādei un pielietojšanai. Tāpēc vairākas sesijas bija veltītas seno iedzīvotāju uztura, veselības un migrācijas jautājumiem, izmantojot stabilo izotopu un DNS datus. Speciāla sesija bija atvēlēta mēra izplatības un patogēnu DNS pētījumiem. Interesanti un vispusīgi tika apskatīti jaunākie rezultāti indoeiropiešu

vēstures pētniecībā, kombinējot arheoloģiskos, valodniecības un ģe-nētiskos datus.

Pēdējā tēma “Arheoloģija bez robežām” apvienoja sesijas, kurās tika apskatīti kultūru mijiedarbības procesi, tehnoloģiju, kā arī augu un dzīvnieku izplatība, iedzīvotāju migrācijas un sociālie procesi. Sesijā par jauktiem keramikas kompleksiem ar referātu “*The Comb/Narva interface in the Eastern Baltic: pottery form and function in the dynamic 4th millennium BC*” (Ķemmes/Narvas mijiedarbība Austrumbaltijā: keramikas formas un funkcijas dinamiskajā 4. g.t. pr.Kr.) uzstājās Latvijas vēstures institūta vadošais pētnieks Valdis Bērziņš.

Latvijas Nacionālā vēstures muzeja arheologs Dr. hist. Arturs Tomsons bija iesaistīts divu sesiju organizēšanā. Pirmajā no tām (TH4-10) “Tradīcija, inovācija, sadarbība – metāla apstrāde Baltijas jūras reģionā no bronzas laikmeta līdz viduslaikiem” ar ziņojumiem uzstājās 14 dalībnieki no 10 valstīm, sniedzot gan specializētu senlietu izgatavošanas tehnisko risinājumu analīzi, gan pārskatus par zināšanu un prasmju pārnesi plašākā hronoloģiskā un teritoriālā perspektīvā.

Savukārt sesijā (TH6-16) “Eksperimentālās arheoloģijas tehnikas un tehnoloģijas” piedalījās zinātnieki no deviņām valstīm (Lietuvas, Spānijas, Bulgārijas, Rumānijas, Polijas, Francijas, Lielbritānijas, Beļģijas un Latvijas), un tajā tika aplūkotas gan dažādu aizvēsturisko artefaktu izgatavošanas tehnoloģisko risinājumu izzināšanas un iespējamā lietojuma noskaidrošanas iespējas, izmantojot eksperimenta metodi, gan jautājumi, kas skar dažādu arheotehniku apguvi un izmantošanu augstākajā izglītībā, muzejpedagoģijā un tūrismā.

Vēl jāatzīmē Latvijas pārstāvis – LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātes doktorants Aigars Kokins, kurš bija sagatavojis stenda referātu “Krāsu simbolisms un to atspoguļojums Latvijas aizvēsturē”.

Atsevišķa sesija tika veltīta “Brexit” procesam Lielbritānijā un problēmām, ko šis process rada angļu un citu Eiropas valstu arheoloģiem. Interese par “Brexit” iespaidu tiešām bija milzīga – lielā konferences zālē bija pārpildīta, cilvēki stāvēja kājās. Kongresā praktiski visās sekcijās tika runāts par kompleksu pieeju pētniecībā. Arheoloģija, tāpat kā jebkura cita zinātne, nevar tikt iespiesta šauros nacionālos rāmjos. Jautājums, vai “Brexit” ierobežos studentu apmaiņas pro-

grammas, pētniecības iespējas to valstu zinātniekiem, kuri nav no ES, un daudzi citi jautājumi satrauc gan angļu, gan ES valstu zinātniekus. Problēma saistīta ar apstākli, ka Lielbritānijas universitātes joprojām ir vadošās Eiropā, bet pētniecības iespējas ir plašākas kontinentālajā Eiropā. Iespējams, šajā sakarā var pieaugt EAA loma, ko īpaši vēlētos britu zinātnieki.

Īpaši jāatzīmē kongresa organizācijas un informācijas nodrošinājuma augstais līmenis. Ar zināmu gandarījumu varam atcerēties, ka pie kongresu norises tradīciju veidotājiem sevi var pieskaitīt arī latviešu arheologi, jo tieši pirms divdesmit gadiem – 1996. gadā Rīgā notika EAA 2. kongress. Lietuva šajā kongresā sevi parādīja kā Eiropas arheoloģijas lielvalsti, kurā pētniecība noris ļoti rosīgi – arheoloģiskie izrakumi notiek praktiski visā Lietuvas teritorijā, iznāk daudzas publikācijas. Lietuva neapšaubāmi ir vadošā valsts baltu pētniecībā. Arheoloģiskais materiāls tiek plaši reprezentēts. Arī kongresa laikā tika atklāta jauna arheoloģijas ekspozīcija rekonstruētajā Viļņas viduslaiku bastionā, kurā izlases veidā tika reprezentēti Lietuvas arheologu pēdējo gadu atradumi.

*Gunita Zariņa
Guntis Zemītis*